

Nr 2 sommar 2022

SMÅBRUKAREN

Tidskrift för småbrukare, mathantverkare och konsumenter

OCH DET ÄR KORNAS FEL...

Konstbevattning

Modern processad vegomat

Civilisationers
undergång

Proteinskifte

PRODUKTIONSINFORMATION

Småbrukaren är en tidskrift för småbrukare, mathantverkare och konsumenter. Tidningen utkommer med fyra nr/år.

Redaktör:

Jonas Wangsten
Åshammar Prästgården, 664 91 Grums
Tel: 070-588 38 16
redaktionen@sverigessmabrukare.se

Ansvarig utgivare: Jonas Wangsten

Grafisk form och layout: Jonas Wangsten

Insänt material kan komma att kortas och redigeras. För icke beställt material ansvaras ej.

Eftertryck tillåtet efter redaktionens medgivande.

Prenumeration

Tidningen ingår i medlemsavgiften, 400 kr/år, för Småbrukarna. Vill du bli medlem kontakta förbundet. Endast prenumeration, 390 kr/år. Betalas till bankgiro 5334-9494.

Annonsansvarig: Eva Holmgren

Tryck: Trydells, Laholm

Ordförande

Jonas Wangsten
Åshammar Prästgården, 664 91 Grums
Tel: 070-588 38 16
info@sverigessmabrukare.se

Kassör, Medlemsregister & Kansli

Lena Larson
Torget 3 C, 571 68 Malmbäck
073-8101223 och 070-55 92 769
kansliet@sverigessmabrukare.se

Besök vår hemsida

www.sverigessmabrukare.se

Ledare: Proteinskiftet.....	3
Gästskribent: Modern processad vegomat.....	4-6
Betraktelse: Lars Lerin och kor.....	7
Krönika: Civilisationers fall.....	8-10
Nytt och noterat: Mjölakens dag i Riksdagen.....	11
Jordbrukspolitik: Småbruk, kor och köttskatt.....	12-13
Vilt och jakt.....	14-15
Politik: Sällsynta jordartsmetaller.....	16-17
Jordbruk: Matvärn.....	18-19
Jordbruk: Vikten av vete och salt.....	20-23
Debatt: Kan det här vara glesbygd?.....	24
Debatt: Veganism hindrar inte svält.....	25
Debatt: Är alla lika inför lagen?.....	26
Nytt och noterat.....	27
Förbundsnytt.....	28-29
Nytt och noterat.....	30
Kontaktuppgifter till lokalavdelningar.....	31

SMÅBRUKARNA
Förbundet Sveriges Småbrukare

PROTEINSKIFTE, VAD ÄR DET OCH VARFÖR?

Idag pratas det mycket om proteinskifte. Protein som protein tänker ni säkert. Men vad innebär detta egentligen?

Proteiner är uppbyggda av aminosyror. Det finns hundratals olika aminosyror, men endast 20 stycken förekommer i de levande cellernas proteiner. Protein i cellerna består av 20 olika aminosyror. Nio av dessa kan kroppen inte själv bilda, utan de måste tillföras via maten. Dessa kallas livsnödvändiga eller essentiella aminosyror. Det protein vi äter bryts i matsmältningen ned till aminosyror på nytt, och som sedan återuppbyggs till protein i muskler och annan vävnad.

PROTEINER SOM PROTEINER?

Proteiner finns såväl i animalisk som i vegetarisk mat. Det kan få oss att tro att det inte spelar någon roll om vi äter kött eller bönor.

Kött, ägg, fisk, skaldjur och fågel har bra fullvärdiga proteiner. Även om exempelvis linser och bönor innehåller alla essentiella aminosyror så har de så kallade begränsande aminosyror (ofta lysin och metionin) vilket innebär att dessa kommer att begränsa hur mycket av övriga aminosyror som kan användas i proteinsyntesen. Vetemjöl har till exempel ett så kallat proteinpoäng som är 44 vilket innebär att vetemjöl innehåller 44 enheter av aminosyran lysin i förhållande till ett referensindex om 100. Allt över 100 är bra och animaliska livsmedel har värden över 100 för alla essentiella aminosyror.

Det räcker alltså inte bara att se till att alla aminosyror finns i ett livsmedel; man måste även ta hänsyn till den begränsande aminosyran.

Men varför är det så här? Jo, när vi äter animaliska produkter så har djuret redan gjort omvandlingen av icke fullvärdigt protein till fullvärdigt. På så sätt slipper vi göra det. Detsamma gäller för det omtalade omega-3-fettet. Människor kan endast tillgodogöra sig en liten del av omega-3 från växter. Äter vi däremot makrill eller gräsbeteskött så kan vi tillgodogöra oss dess omega-3 direkt utan omvandling.

PROBLEMET MED FYTINSYRA

När man drar ner på kött, mjölk och ost påverkas proteinkvaliteten, men framför allt får man i sig mindre av t.ex. järn, zink, D-vitamin, B12, jod, selen, magnesium och kalcium. En starkt bidragande orsak till detta är att fröer innehåller fytinsyra. Det är växtens sätt att skydda sina viktiga fröer från att bli uppätta. Därför påverkar fytinsyran oss negativt.

När Cecilia Mayer Labba, som är forskare på Chalmers, undersökte hur proteinskiftet påverkar hälsan kom hon fram till att växtbaserad kost kan öka risken för brist på järn och andra näringsämnen. De egna studierna fick Cecilia Mayer Labba att börja äta lite kött igen efter 15 år som vegan.

– Det är en utmaning för livsmedelsindustrin att ta fram växtbaserade produkter med hög biotillgänglighet menar

Ann-Sofie Sandberg som är professor i Livsmedelsvetenskap på Chalmers. Då inställer sig frågan om livsmedelsindustrin är intresserad av det.

HÖGRE VINSTER HÄGRAR

Hur kommer det sig att alla börjar prata om proteinskifte nu? Hälsoaspekten verkar vara högst tveksam och det är nog inte något som livsmedelsindustrin egentligen bryr sig om annat än i sin marknadsföring. Detsamma gäller så klart påståendena om kossors negativa klimatpåverkan vilket forskningen allt mer dementerar. Så, vad återstår? Följ pengarna brukar det heta när man skall finna den verkliga orsaken. Vi kan ta köttföretaget Scan som exempel.

De har tagit fram nya vegetariska produkter. Korvar, bullar och fårs från proteinrika åkerbönor och ärtor, smaksatta med raps och svenska örter.

Så då undrar man varför Scan gör detta. Kan det möjligen vara så att de tjänar mer på dessa produkter. Kilopriset på deras vegetariska bullar är 135:-. Klassiska Mamma Scans köttbullar kostar 90:-/kg. Gissa inköpspriset på åkerböna jämfört med nötkött...

JONAS WANGSTEN

MODERN PROCESSAD VEGOMAT ÄR OHÅLLBAR FÖR HÄLSAN SÅVÄL SOM KLIMATET

För att minska på utsläppen av växthusgaser behöver vi äta mer vegetariskt. Men den moderna vegomaten är ofta extremt näringfattig. Dessutom genereras mängder av restprodukter i produktionen, som skulle gå till spillo om inte djuren åt upp dem.

Vegotrenden är stark i Sverige. Allt fler äter vegetarisk eller vegansk mat av klimatskäl. För att underlätta omställningen har livsmedelsindustrin börjat skapa en modern form av veganmat som ska likna den animaliska födan. Utbudet av vegokorvar, växtbaserade nuggetsar, vegetariska schnitzlar och veggieostar har ökat enormt.

KÖTT ÄR RIKT PÅ NÄRING

Konsumenter som väljer den här maten gör det ofta i tron att den är bra för både hälsa och miljö. För rött kött har inte bara målats upp som en klimatbov, utan också som något som skulle öka risken för framför allt tjocktarmscancer. Men att ersätta rött kött – som är rikt på vitaminer

och mineralerämnen som zink och järn – med den nymodiga veganska maten är allt annat än hållbart för hälsan. Låt oss till exempel analysera ingredienslistan för ett av de livsmedel jag har med i min bok Fejkmaten: Coops veganska grillkorv.

Vatten, rapsolja, modifierad potatisstärkelse, ärtprotein, salt, förtjockningsmedel (E 407a, E 415, E 425, E 461), kryddor (lök, peppar, paprika), naturlig arom, potatisprotein, druvsocker, konserveringsmedel (E 270), surhetsreglerande medel (E 327), rådisakoncentrat, citronfiber, kryddextrakt (chili), socker, hydrolyserat majsprotein och glukossirap.

Coop har skapat den korvliknande strukturen genom att främst blanda vatten, rapsolja, modifierad potatisstärkelse och lite ärtprotein, med en rad olika förtjockningsmedel. Korvens färg kommer från rådisakoncentrat och smaken från kryddor och aromer.

EN DEL VEGOMAT ÄR EXTREMT NÄRINGSFATTIG

Problemet med detta är att korvens huvudingredienser i princip är helt fria

från näringsämnen. Varken rapsolja eller modifierad stärkelse innehåller någon större mängd vitaminer eller mineraler. Korven är fetare än Coops vanliga korv, och innehåller mindre protein. En person som äter detta får därför i sig en stor dos kalorier, men knappt något av det smörjmedel som vår kropp kräver för att fungera.

Samma sak gäller exempelvis veganska ostar. Här är ingredienslistan för Violifes cheddarost:

Vatten, kokosolja (21%), stärkelse, modifierad stärkelse, havssalt, mogen cheddararom, olivextrakt, färgämne: betakaroten, vitamin B12.

Förutom vitamin B12 och färgämnet betakaroten – som är tillsatta – innehåller det här veganska alternativet i princip ingen näring alls.

AV VATTEN, SOCKER, FETT
OCH KEMIKALIER KAN INDUSTRIEN
SÄTTA SAMMAN EN MÄNGD
PRODUKTER SOM LIKNAR MAT

GB:S VÄXTBASERADE GLASS BESTÅR NÄSTAN BARA AV SOCKER

Ett tredje exempel är den växtbaserade BigPack-glass som GB nyligen har lanserat. BigPack var redan tidigare en extremt näringsfattig produkt, men i skummjölken (som förut var första ingrediens) fanns det ändå en del vattenlösliga vitaminer, som exempelvis olika B-vitaminer. Nu har GB ersatt skummjölken med rent vatten. Den nya, smått fascinerande ingredienslistan ser ut så här:

Vatten, glukos-fruktossirap, socker, glukossirap, kokosfett, ärtprotein, stabiliseringsmedel (guarkärnmjöl, fruktkärnmjöl), arom, emulgeringsmedel (mono- och diglycerider av vegetabiliska fettsyror), rödbetsjuicekoncentrat, salt, färgämnen (klorofyllinkopparkomplex, kurkumin, annattoextrakt norbixin).

De enda produkter där företaget annars brukar lyckas pressa in tre former av socker bland de fyra första ingredienserna är olika varianter av godis. Problemet är att i socker finns ingen näring alls. Kokosfett är också i princip tomma kalorier. De enda ingredienser som kan bidra med näringsämnen i det nya receptet är

Utan kor heller ingen avsättning för restprodukterna för havremjölk

den minimala mängden rödbetsjuice och ärtprotein, som utgör futtiga 0,6 procent av glassen (det kan man lista ut om man kollar på mängden protein i näringsdeklarationen).

FLER KOMMER ATT FÅ JÄRNBRIST

Ett skifte från vanligt kött till modern vegomat, innebär alltså att maten blir mycket mer näringsfattig. Denna förändring genomför vi i en tid när vi redan får i oss mängder av tomma kalorier från läsk, godis, glass, kakor och bullar. Många – framför allt unga kvinnor – lider redan brist på exempelvis järn. Sannolikt kommer nu ännu fler drabbas av den onormala trötthet och de koncentrationssvårigheter som följer i järnbristens fotspår.

RESTPRODUKTER FRÅN VEGOMAT BLIR DJURFODER

Vegomaten marknadsförs också med argumentet att antalet kor i världen ska bli färre. Som ett exempel har Oatly länge

skrivit "no cow" på sina förpackningar. Men motsägelsefullt nog kräver Oatly tillverkning en djurhållning. För i produktionen av havredryck skapas restprodukter som Oatly länge har sålt som djurfoder.

Samma sak gäller vegokött och veganostar. När rapsoljan i Coops vegokorv framställs, skapas en proteinrik restprodukt som vi människor inte äter. I stället används det ofta som foder för mjölkkor, vilket är bra. Annars skulle denna näringsrika produkt gå till spillo.

När potatisstärkelsen i korven utvinns ur en potatis bildas också restprodukter: potatispulpa och potatisprotein. Även detta är något som djuren behöver äta upp, om vi inte ska få ett oförsvarbart matsvinn. Många djur äter också restprodukter från sockerproduktionen. Nordic Sugar är en storproducent av Betfor, som säljs som foder åt kor, hästar, får och svin.

MATEN BEHÖVER VARA HÅLLBAR FÖR BÅDE HÄLSA OCH KLIMAT

Exemplen är många. Att låtsas som att modern vegomat leder oss bort från en djurhållning är dubbelmoral. Att skylla klimatkrisen på de svenska korna är även det fel. Antalet nötkreatur i Sverige har minskat från 3 miljoner mot slutet av 1930-talet till drygt 1,5 miljoner idag. Så det är knappast kornas fel att våra utsläpp av växthusgaser ökar.

Ska vi få en hållbar värld behöver vi skapa mat som både är klimatsmart och hållbar för vår hälsa. Dessutom behöver vi dra ner på förbrukningen av olja och naturgas i världen. De som börjar dricka havredryck för att kunna fortsätta att flyga till Paris eller London över en helg har fått ett och annat om bakfoten.

Vi lastar cykelkärnan full med stör. Ställer ut kring en betesvall. Det sjunger om järnspettet. Varje stör har sin egen ton. De friska klingar högt och rent medan de äldre kraxar ledsamt. Korna känner igen musiken och svarar innifrån lagårn. Dörren står och gapar, maskrosdoften lockar.

Margareta gruvar sig. Korna är stelbenta och styvnackade efter vintern i bås. Nu gäller det att hålla dyngrännan torr, strö sand på golvet och se upp för

vassa klövar och horn när det bär ut i sommaren.

Hon brukar sätta grimman på korna till en början. Kon ränner runt men Margareta hänger efter, värjer sig mot krumsprång och tvärkast. Stundtals står de öga mot öga för att strax komma farande förbi Folkes pipsyrén och nerigenom.

– Det går som vingars skugga!
Folke stegar ut med slaskhinken och tömmer den under vinbärbuskarna.

– Det har blivit varmt, säger han.

Margareta dundrar förbi med en ny ko.

– Tänk när vi släppte korna på skogen, det kunde bli torrt så att det sprakade om klövarna. På den tiden hittade jag likaväl i skogen som i kammaren. I augusti dröjde korna många kvällar. Jag fick ge mig iväg och leta i mörkret, ända till Abbortjärn ibland för att träffa dem.

Det gror så mycket märkvärdigt i huvudet på en ko.

LARS LERIN

Att beskriva det stora, utan att riktigt förstå det lilla, låter det sig göras?

Det är en berättigad fråga, men faktum är att det är något vi behöver göra varje dag, om vi nu ens tillmäter oss en förmåga att kunna säga någonting som är mer sant än lögnen.

Att förstå en företeelse genom att studera och beskriva dess minsta beståndsdelar låter sig inte ens göras. Snarare kommer själva essensen i din berättelse att försvinna i de myriader av oviktiga iakttagelser som sådana perspektiv framlägger. Att redogöra för ett samtal om gårdagen mellan två vänner genom att beskriva hur ljuden formas av deras stämband, hur deras hjärtan slår genom elektriska impulser under samtalet, eller hur deras minsta byggstenar i form av kvarkar sammanfogade till protoner, neutroner osv samverkar med elektroner, gluoner, fotoner och gravitation, leder inte till en bättre eller mer korrekt berättelse av samtalet som sådant. Snarare motsatsen.

Att välja rätt abstraktionsnivå, emergens, för det givna ämnet, är sålunda av stor betydelse för att kunna avgränsa och fokusera på det som faktiskt är viktigt i sammanhanget. Givetvis kan ett visst perspektiv eller en oklarhet belysas genom att man byter abstraktionsnivå tillfälligt och redogör för ett relaterat utfall, eller kanske en underliggande orsak till att något skett. Allt är ju länkat, men det går inte att ta in alla aspekter av någonting utan att det blir överväldigande, intetsägande och oändligt meningslöst.

Olika människor föredrar olika abstraktionsnivåer när de vill förstå sin omvärld. Vissa är generalister som vill förstå de stora sammanhangen, de statistiskt signifikanta skillnaderna i utfall,

och inte fäster så stor betydelse vid det lilla som ändå avviker. Tänk logiska och rationella individer, som inte fokuserar på detaljer eller känslor. Andra tenderar istället att lägga en mycket större vikt vid att förstå hur ett specifikt utfall upplevs och hur man kan hantera detta. Tänk omtänksamma och inkännande individer, som inte främst måste förstå varför något hänt.

SAMARBETE GER STYRKA

Vad som är viktiga aspekter är sålunda en fråga för varje enskild individ. Oavsett om en berättelse fokuserar på generella förhållningsätt och risker som är applicerbara på makroplanet, kommer en starkt inkännande individ ändå att tolka berättelsen utifrån "hur" det kommer att påverka någon ur ett mikroperspektiv. Kommunikation och utbyte av tankar och idéer är ingen barnlek när alla inte ser världen på samma sätt, eller med samma bedömningskriterier.

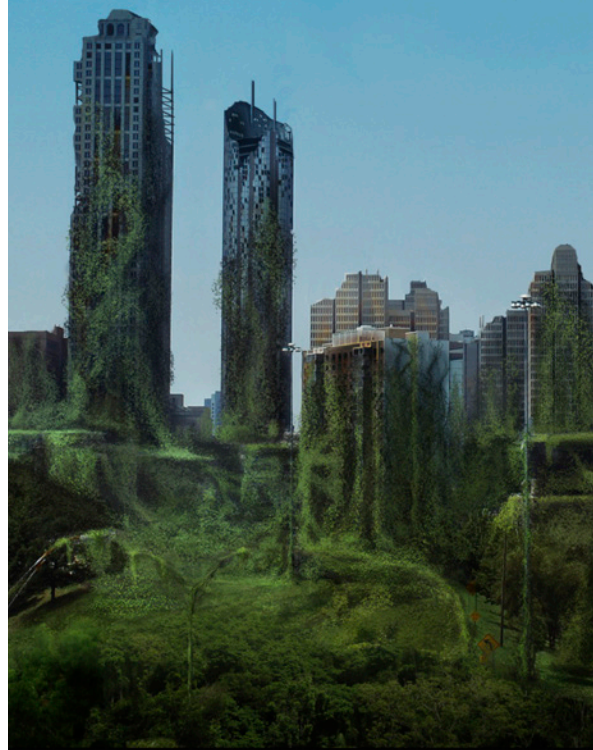
Men att människor skiljer sig på detta sätt är främst en styrka, och har lett till att vi genom att samarbeta kunnat bygga upp civiliserade samhällen ur naturens obarmhärta evolutionära kaos, där både rationalitet (makronivå) och empati (mikronivå) tillåtits samsas sida vid sida. Just därför har det fungerat.

Mer rationella individer ser sammanhang, förutspår utvecklingen och finner lösningar på makronivå som överlag gynnar de flesta, medan den empatiska främst fokuserar på att hjälpa de få som inte gynnats, samt att återkoppla hur de ser på rationalisternas lösningar. I denna ständiga feedbackloop säkerställs att fler och fler hela tiden gynnas av nya lösningar.

I teorin skulle varje sådan civilisation till slut nå en punkt där ingen egentligen

CIVILISA SOM NÅR

DÄR DE TROR ATT ORO SIG FÖR S ÄR DÖMDA A

CIVILISATIONER PÅ EN PUNKT

DE INTE BEHÖVER SIN ÖVERLEVNAD ATT GÅ UNDER

skulle behöva få någon hjälp av den empatiske, och inga storslagna lösningar av rationalisten skulle egentligen behövas för att trygga civilisationens överlevnad. Ett tillstånd av harmoni och fluxlöshet skulle inträda. En sådan utopi är dock en chimär, inte ett verkligt tillstånd någon civilisation kan befinna sig i. Förändring synes vara en naturlig som inga goda föresatser eller önsketänkande kan sätta ur spel.

LYSSNA PÅ DE SOM IFRÅGASÄTTER

Civilisationer som når en punkt där de inte behöver oroa sig för sin överlevnad, kommer såvitt historien visar, drabbas av övermod och börja hitta på utmaningar som ligger utanför deras egentliga förmåga. Om dessa är att påverka regnet för att få bättre skördar, bränna häxor på bål, utrota sjukdomar, uppfinna nya kön eller att ändra klimatet, är inte så viktigt för detta resonemang. Men lösningarna gynnar sällan civilisationen, utan är på sikt skadliga, då de leder till att mer och mer resurser öses ner i ett veritabelt svart hål. De dränerar därigenom civilisationen på dess rikedomar, och i längden på förmågan att upprätthålla den tidigare levnadsstandarden.

Civilisationer som kan se detta i tid kan möjligen sansa sig och åter resa sig igen, men det gäller att de få som genomskådat dumheterna har möjlighet att komma till tals. Tyvärr begränsas deras möjligheter att nå fram av totalt ointresse från övriga medborgare som inte är redo att ta in deras problematiska verklighetsbeskrivning. En form av hybris, av oövertvinnlighet, har spritt sig i den nyss så framgångsrika civilisationen, och att övertyga en majoritetsbefolkning som är förvissad om sin egen förträfflighet synes

nästintill omöjligt innan förfallet är så långt gånget att allt hopp är förlorat.

I längden är det förmodligen oundvikligt, vilket också är anledningen till att merparten av tidigare civilisationer på jorden slagits i spillror, eller åtminstone nödgats återuppfinna sig själva gång på gång.

Vår västerländska civilisations förfall har inletts för ett bra tag sen nu, precis som det också alltid var meningen skulle ske. Det är en sorglig insikt att kunna konstatera att mänskligheten ännu inte nått så långt att vi på gruppnivå kan se och vårda det goda som allt vi skapat bygger på.

GÅR VÄSTVÄRLDEN SOM VI KÄNNER DET MOT SITT SLUT?

Vi borde ha insett att den vetenskapliga processen, demokrati, meritokrati, öppen debatt, yttrandefrihet, äganderätt, rätt till självbestämmande och frihet från förtryck och tvång inte är något man kan tumma på, inte ens för att försöka uppnå något som makten, eller ens majoriteten, inbillar sig skulle vara gott. Men på gruppnivå är vi inte de rationella aktörer vi ibland tror oss vara. Tillräckligt många av oss låter sig förföras av vackra utopier från auktoritära ledare, som "bara tillfälligt" vill inskränka de principer som civilisationen byggts på. Det kan räcka med EN psykopat, en elak men karismatisk ledare, för att förblinda den stora massan och starta den massformation som potentiellt slutar i civilisationens undergång.

Tecknen i vår tid är talande för att något håller på att gå förlorat i den västerländska civilisationen. När vetenskapliga rapporter och politiker kan köpas för pengar, krav på kvotering införs, statsfinansierad media agerar partiskt, legitima debattinlägg

censureras, äganderätten ifrågasätts och kringkärs, krav på vaccinering införs, klimatneutralitet framtvings, makten flyttas allt längre från folket och dissidenter hängs ut inför vänner och allmänhet, faller hela det fundament som vår civilisation är uppbyggd på; en ständig strävan mot frihet, öppenhet och demokrati med den vetenskapliga processen som ledstjärna.

Detta är läget idag, och frågan är vid vilken punkt förfallet nått så långt att en majoritet öppet protesterar mot det som håller på att hända. Kommer vi sen kunna återuppbygga den civilisation vi en gång hade? Kanske omformas den i grunden av ett auktoritärt globalt (västerländskt) ledarskap? Eller kommer vi i den forna västvärlden inkorporeras i en konkurrerande asiatisk civilisation? Dess byggstenar synes inte lika aptitliga som västerlandets, rentav avskräckande, men är de månne mer stabila över tid? Jag hoppas inte det.

ALLT FLER FÅR DET SÄMRE I VÄST

För att återknyta till inledningens fråga om det stora och det lilla: på en makronivå syns en tydlig trend, och det bekräftas löpande med täta rapporter om skenande inflation, brist på råvaror och komponenter, ökad polarisering mellan meningsmotståndare, uppluckring av nationella identiteter och kulturer genom massmigration, osmakliga band mellan globala företag och folkvalda politiker, samt en överstatlig byråkrati sockrad med lobbyister, som styr över hela västvärlden utan egentligt folkligt inflytande. Addera dessutom en ökad otrygghet för de som råkar bo i "fel" områden; de som berikats med en lite för stor del mångkultur.

Det finns måhända företeelser som kan tolkas positivt, men de drunknar

VÄST KOMMER INTE DRABBAS FÖRST. VI KAN TÅLA HÖGRE MATPRISER ETT TAG, MEN MÅNGA LÄNDER I AFRIKA, ASIEN OCH SYDAMERIKA SITTE INTE PÅ LIKA STORA SEDELBUNTAR. HUR KOMMER DERAS BEFOLKNINGAR ATT AGERA?

i jämförelse med de större trenderna. Det mest positiva jag kan drista mig till att nämna är att den synbart nedåtgående spiralen inte har påverkat levnadsstandarden på ett oåterkalleligt sätt än, även om de drakoniska åtgärder vissa länder infört under förevändningen att de vill skydda sin befolkning från en pandemi, nog är att se som objektiva försämringar av levnadsförhållandena i väst. Annars är det mest påfallande bara att allt är förbaskat dyrt, något som dock de flesta i väst än så länge kan hantera.

BLIR DET MATBRIST ÄVEN HÄR?

I en inte alltför avlägsen framtid, kanske till vintern, efter de sämre skördarna i sommar (global brist på konstgödsel och utsäde, dyr diesel och el), får vi se i vilken ordning brickorna faller. Väst kommer inte drabbas först. Vi kan tåla ockerpriser ett tag, men många länder i Afrika, Asien och Sydamerika sitter inte på lika stora sedelbuntar. Hur kommer deras befolkningar agera?

Hur den västerländska civilisationen hanterar detta tumult kommer med stor sannolikhet vara direkt avgörande för hur snabb och hur djup den förestående kollapsen kommer bli. Försöker vi rädda andra före oss själva får vi räkna med en än mer omvälvande tid framöver.

I detta skede behöver rationalitet vinna över empati för andra om det goda i vår västerländska civilisation ska överleva.

ELLER ÄR FÖRFALLET OUNDVIKLIGT?

Kanske var vår dröm om ett fritt samhälle i längden lika ohållbart som det fluxlösa tillståndet. Kanske är det på förhand givet att vi hela tiden måste återerövra friheten och det sunda förnuftet, som en pendel som slår fram och tillbaka. Kanske blir nästa cykel av vår civilisation ännu vackrare innan även den förfaller, bara för att än en gång återerövas, i ett ständigt flöde genom eonerna. Inget är beständigt förutom förändringen. Kanske blir livet inte bättre än så, och att ha något att kämpa för skänker manne sådan mening till våra liv att det både räcker och blir över?

JOHAN PERSSON
alternativperspektiv.se

Nästan ingen inom de gröna näringarna har undgått att notera att kostnadsläget för jordbruket har förändrats markant det senaste året. När Kristdemokraterna arrangerade Mjölakens dag för sjunde gången så var det just ekonomi som stod i fokus. I år hade man även lagt till nötkött som en del av det som behandlades.

Under första delen av dagen fick vi ta del av några olika intresseorganisationer som redogjorde för hur den ekonomiska situationen ser ut från deras håll.

Stefan Gård, Sveriges mjölkbönder, hävdade att lönsamheten i mjölkbranschen bäst ökas genom högre produktivitet.

Henrik Lander, ordförande för Sveriges Nötköttsproducenter visade hur mycket dyrare det har blivit att föda upp djur

Gustav Kämpe, mjölkföretagare och Claes Johansson, Lantmännen pratade om "Framtidens Jordbruk" med väldigt mycket fokus på kors metanrapar.

Peter Kofoed, chef LRF Mjölken menade att investeringsviljan hos unga mjölkföretagare är god om de bara får möjlighet att låna många miljoner...

MOMENT 22

Priset på mjölken är nu historiskt högt efter att Arla höjt ersättningen med 40 öre i april och ytterligare 51,5 öre per kilo i maj. Acontopriset blir därmed för konventionell mjölken 557,9 öre per kilo

och för ekologisk mjölken 619,4 öre per kilo.

Stefan Gård som är lantbrukare utanför Säffle och ordförande för Sveriges mjölkbönder, välkomnar som mjölkbonde de höjda avräkningspriserna men menar samtidigt att på grund av de ökade priserna på insatsvarorna så räcker inte det högre mjölkpriset på långa vägar.

– Jag tror att vi är nära taket för vad vi kan ta ut av konsumenterna, säger Stefan Gård, i ett uttalande till Sveriges Radio och fortsätter "Välbehövligt för bönderna men tuffare för konsumenterna vilket kan innebära att fler väljer utländska, billigare mjölkprodukter."

Samtidigt kommenterar hundratals personer på SRs Facebooksida inlägget och i stort sett alla är beredda att betala betydligt mer för mjölken. Men då bara om merbetalningen hamnar hos bonden.

Sveriges Mjölkbönder är en intresseorganisation för mjölkproducenter. Syftet med verksamheten är att, med fokus på mjölkböndernas lönsamhet, skapa en framtidstro i mjölkproduktionen genom att driva på förändringar, förmedla ny kunskap och påverka beslutsfattare.

Man vill också arbeta för att mejerierna i Sverige inte glömmer syftet med sitt uppdrag att ge mjölkbönder högsta möjliga avräkningspris som enligt deras hemsida bör vara 5:-/kg.

MJÖLK SOM MJÖLK, ELLER?

Men finns det andra sätt för mjölkföretagen att få ut ett högre pris för sin mjölken? Och finns det hälsosammare sätt att konsumera mjölken än att dricka den? Den som dricker mycket vanlig mjölken får i sig ganska stora mängder mjölkprotein och mjölksocker. De bästa mejeriprodukterna för hälsan är främst de som är syrade (fermenterade) som yoghurt, kefir, crème fraiche och ost.

Konsumenten efterfrågar mer av förädlade mjölkprodukter, t.ex. ost och yoghurt, medan konsumtionen av vanlig mjölken stadigt minskar. Problemet är att, trots att mejerikylen översvämmas med olika smaksättningar av yoghurt, så är alla i grunden lika. I stort sett ingen funderar på från vilka kor mjölken kommer och om det finns skillnader på deras mjölken.

Det finns två viktiga skillnader på mjölken från olika kor – proteinsammansättning och fetthalt. Det viktigaste proteinet i mjölken benämns beta-kasein. Främst A1 och A2. Mjölken av A1-typ finns företrädesvis i mjölken från våra "vanliga" mjölkkor. Man tror att kasein av A1-typ ökar risken för inflammationer och andra moderna sjukdomar och att mjölken av A2-typ är ett bättre val. Mjölken med beta-kasein av A2-typ hittar du bl.a. hos fjällko, jerseyko, get och får. Ofta har deras mjölken också betydligt högre fetthalt. För att finna produkter specifikt från dem så är du främst hänvisad till små gårdar med direktförsäljning.

Mjölakens dag i Riksdagen avslutades med en paneldebatt med politikerna i Miljö- och Jordbruksutskottet. De försökte övertrumfa varandra i olika stödåtgärder. Ingen funderade på hur man kan finna de så ofta hävdade mervärdena. Inte ens Stefan Gård som själv satt i panelen.

JONAS WANGSTEN

“VI BEHÖVER HITTA SÄTT ATT FRÄMJA GÅRDAR OCH JORDBRUKSMETODER SOM BIDRAR TILL EKOSYSTEMTJÄNSTER FRÅN JORDBRUKSLANDSKAPET SAMTIDIGT SOM RESURSANVÄNDNING OCH NEGATIV MILJÖPÅVERKAN BEGRÄNSAS”

A photograph of a rural landscape. In the foreground, a calm pond reflects the sky and the surrounding greenery. A herd of brown and white cows is grazing on a grassy bank. The background is filled with a dense forest of tall, leafy trees under a clear blue sky.

SMÅBRUK OCH GÅRDAR MED IDISSLARE HAR OFTA VARIERADE LANDSKAP

Ständigt låter oss media förstå att det är animalieproduktionen inom jordbruket som skapar mest miljöproblem. Men helt plötsligt kom det en rapport från ett doktorsarbete på SLU. Man visar att småbruk och gårdar med idisslande djur är förknippade med mer varierade landskap som bidrar till ekosystemtjänster jämfört med närliggande gårdar som har specialiserat sig på växtodling.

Johan Karlsson, som är doktorand vid SLU:s Institution för Energi och Teknik, har undersökt om och hur animaliska livsmedel kan vara en del av hållbara livsmedelssystem i Sverige. För många är det han har kommit fram till ingen nyhet men det är ändå en framgång att de betande djurens positiva roll lyfts fram på ett lärosäte där man tycker att detta borde vara en självklarhet.

Över tid har gårdar blivit färre och större och de idisslande djuren har alltmer koncentrerats till skogsbygderna, medan slättbygderna nu domineras av spannmålsodling. Dessutom hävdas det att vi måste minska vår konsumtion av kött för att hålla oss inom de ”planetära gränserna”. Det här är något som en annan doktorand på SLU, Emma Moberg, nyss har disputerat kring. Mer om det senare.

Men vad händer med den biologiska mångfalden och ekosystemtjänsterna när idisslarna minskar i antal, försvinner från vissa gårdar och koncentreras på andra?

– I en ny studie har vi undersökt hur nivån på olika indikatorer för ekosystemtjänster skiljer sig mellan olika slags gårdar i närheten av varandra. Vi utgick från tillgänglig data, som till exempel Jordbruksverkets blockdatabas över stödberättigad jordbruksmark och andra kartmaterial, för att beräkna de här indikatorerna på 70 procent av alla svenska gårdar och relaterade dem till vilken typ gård det rör sig om, gårdens storlek och dess djurtäthet. Detta är oss veterligen första gången den här typen av kartläggning av ekosystemtjänster har gjorts på ett så stort urval av svenska gårdar, berättar Johan.

NÖTKREATUR OCH FÅR GER MER VARIERADE LANDSKAP

Studien visade att småbruk och gårdar med nötkreatur och får var förknippade med mer varierade landskap, fler småskaliga livsmiljöer för pollinatörer och naturliga fiender till skadedjur, mer naturbetesmarker samt bättre växtföljder jämfört med närliggande gårdar som specialiserat sig på växtodling. Dessa skillnader var som störst i de spannmålsdominerade slättbygderna. Gårdar specialiserade på grisar och fjäderfå hade mindre varierade landskap och sämre växtföljder än växtodlingsgårdarna.

– Småbruk och gårdar i mindre produktiva regioner upprätthåller de varierade jordbrukslandskapen och de ekosystemtjänster som förknippas med dessa landskap. Resultaten visade också att naturbetesmarker har fler besökare och i större utsträckning befinner sig inom rekreations- eller naturskyddsområden än annan typ av jordbruksmark, säger Johan.

BEHÖVS DET MER FORSKNING KRING HUR VI GYNNAR EKOSYSTEMTJÄNSTER?

Forskningsresultaten tyder på att strävan att minska produktionen av nötkött och mjölk rymmer en potentiell målkonflikt, mellan att minska jordbrukets miljöpåverkan och resursanvändning och att bevara jordbrukslandskapets biologiska mångfald och relaterade ekosystemtjänster.

Men orsakssambanden är fortfarande oklara menar Johan Karlsson som verkar vara fast i mantrat att kor egentligen är dåliga för miljön.

– Vi behöver hitta sätt att stödja gårdar och jordbruksmetoder som bidrar till ekosystemtjänster från jordbrukslandskapet, och samtidigt begränsar deras resursanvändning och negativa miljöpåverkan, avslutar Johan.

KLIMATSKATT PÅ MAT?

Som jag nämnde så har Johan Karlsson en forskarkollega på samma instution, Emma Moberg, som även hon nyss har disputerat. Trots att Emma är civilingenjör i Miljö- och vattenteknik valde hon att skriva sin doktorsavhandling kring klimatskatter på livsmedel. Man kan tycka att SLU, Sveriges Lantbruksuniversitet, borde ha biologer som tycker till om både Johans och Emmas frågor. Men när en ingenjör skall utreda något så tar man fram ingenjörsverktygslådan.

I Emmas fall handlar det om att börja med att göra en s.k. LCA, livscykelanalys. Metoden användes sedan för att beräkna de sammanlagda växthusgasutsläppen för produktionen av olika livsmedel på den svenska marknaden.

LCA har använts inom forskningen och industrin sedan ganska länge men de senaste ca 15 åren vi även sett LCA

tillämpad på livsmedelsproduktion. Problemet är att komplexa biologiska samband skiljer sig markant från ganska linjära industriella flöden.

En klimatskatt på mat har potential att minska livsmedelskonsumtionens miljöpåverkan med 7–12%, vilket framförallt beror på att konsumtionen av mat skulle minska, menar Emma.

Prishöjning som skatten på nötkött skulle innebära ligger på cirka 28:-/kg beräknat på slaktkroppsvikt. Eftersom ca 60% av slaktkroppen är vad som säljs i butik så kommer skatten att bli ca 47:-/kg enligt Emmas förslag. Jag funderar på hur det skall fördelas. Färs, lägre skatt och ryggbiff högre? Eller beskattar man allt lika?

BIOLOGISK MÅNGFALD

Emma har i sitt doktorsarbete även studerat vilka miljömässiga målkonflikter en sådan skatt skulle kunna innebära. Den minskade konsumtionen av nötkött skulle ge färre betesdjur och behovet av betesmark minskar med upp till 12%.

Naturbetesmarker, som är rika på biologisk mångfald, kräver betesdjur för att fortsätta att vara det. För att undvika en potentiell målkonflikt där en klimatskatt slår mot bete av naturbetesmark i Sverige skulle ersättningarna till bevarandet av dessa marker kunna höjas vid införandet av en klimatskatt, säger Emma Moberg och avslutar lite motsägelsefullt med: “Störst påverkan på biologisk mångfald har lammkött från Nya Zeeland. Uppfödningen tar mycket jordbruksmark i anspråk på marker med stor artrikedom där bete riskerar att utrota arter.”

Det är inte utan att jag undrar hur hon tänker.

JONAS WANGSTEN

Viltet och jakten är traditionellt en omistlig del av livet på ett småbruk och kan fortfarande ge ett inte obetydligt tillskott till familjens försörjning. Stammarna av matnyttigt vilt skall vårdas och utvecklas, så att de ger en hög produktion. Viltstammarna skall beskattas genom jakt, så att det inte uppstår oacceptabla skador på grödor och skog. Rovdjuren skall hållas på en sådan nivå att de inte hotar eller försvårar för djurhållningen eller viltvården. Jakten tillhör markägaren. De små markägarnas rätt till jakt på sina fastigheter skall värnas. Sveriges rätt att själv bestämma över jakt och viltvård skall återtas. Småbrukarnas uppfattning är i grunden att frilevande varg inte är förenligt med djurhållning, utan en oacceptabel

risk för att tamdjur dödas eller skadas. Vidare är det vår uppfattning att de stora rovdjuren, utan kraftfulla åtgärder från staten, hotar den traditionella betesdriften och därmed även den biologiska mångfalden, på småbrukens hagmarker. Och även på de extensiva bestesmarkerna i skärgårdarna, i skogarna och i fjällen. Allt färre småbrukare vill leva med risken och oron att få sina betesdjur dödade och skadade, samtidigt som de ekonomiska och praktiska åtgärderna för att minimera riskerna är för betungande för de flesta. Därför minskar också antalet djurhållare.

Enligt normal skaderätt är det den som fattar ett beslut eller vidtar en åtgärd som riskerar skada för annan, skyldig att vidta åtgärder för att minimera eller undvika risk

för att sådan skada uppkommer. Svenska staten har genom beslut i riksdagen, bestämt att de stora rovdjuren skall få finnas i hela Sverige (utom vad gäller varg som inte skall få finnas i renbeteslandet). Detta innebär att staten, enligt normal skaderätt, är skyldig att vidta åtgärder för att skydda lantbrukets tamdjur från skada. Därmed skall staten bära det fulla ekonomiska och praktiska ansvaret för att rovdjuravvisande stängsel kommer på plats där det sker djurhållning och även att genomföra erforderlig skydds jakt. Det är alltså enligt vår uppfattning inte djurhållaren som skall skydda sina djur från de stora rovdjuren, utan staten som skall tillse att de stora rovdjuren inte vållar skada för djurhållarna.

SMÅBRUKARNAS SY

VILTSKADOR PÅ TAMDJUR

Antalet tamdjur som dödas, skadas eller saknas efter ett rovdjursangrepp varierar stort och beror bland annat på hur många djur som fanns på platsen, hur stor inhängnad de hade att röra sig inom, om de bröt sig igenom inhängnaden vid angreppstillfället, med mera. Skadestatistiken påverkas också i vilken grad rovdjursskador faktiskt anmäls till myndigheten.

Vilken rovdjursart som angripit tamdjuren spelar också roll. Per tillfälle angriper varg i genomsnitt 5 får, lodjur 2 får och björn 7 får.

För att avgöra utvecklingen av rovdjursskador över tiden är antalet angrepp det bästa måttet. De senaste 10 åren har detta legat på mellan 150 och 200 st för får.

Källa: SLU och Naturvårdsverket

Viltvården

- Det är varje småbrukares skyldighet att bedriva en aktiv viltvård och i sitt brukande ta stor hänsyn till viltets behov av föda och skydd.

Jakten

- Jakten skall bedrivas så att en långsiktigt hållbar stam av matnyttigt vilt kan hållas.
- För svenska jaktförhållanden onödiga och otraditionella regleringar skall inte tillämpas. Den svenska jaktkulturen skall vara grunden. Regler för svensk jakt och viltvård skall beslutas i Sverige och inte av EU, eller begränsas av internationella konventioner.

- Markägarna skall ha möjlighet till och ansvara för att viltstammarna regleras, så att inte oacceptabla skador sker på gröda och skog.
- Reglerna för försäljning från gården av skjutet och slaktat vilt skall förenklas. Det gäller inte minst för problemvilt, såsom vildsvin.
- Samverkan med andra markägare i t.ex. älgskötsel- och viltvårdsområden skall uppmuntras, men ske på frivillig grund.
- Viltet känner inga gränser. Mindre markägare skall tillförsäkras rätt till älgjakt på sina marker.
- Vid jakt med löshund skall dessa vara tamdjursrena.

Rovdjuren

- Småbrukarna säger i grunden nej till frilevande varg i områden med djurhållning.
- Licensjakt på de stora rovdjuren skall vara regel och syfta till att minimera skador på tamdjur och matnyttigt vilt.
- Då de stora rovdjuren är statens vilt, skall det vara statens ansvar att hålla dessa utanför marker med djurhållning, genom att uppföra och bekosta rovviltstängsel.
- Statens skall bedriva erforderlig skydds jakt på de stora rovdjuren
- Rättigheten för djurägare att avliva stora rovdjur som kommer in på gårdar och hägn skall återinföras.

N PÅ VILT OCH JAKT

VILTSKADOR I GRÖDA 2020

165 000 ton spannmål förstördes av vilt. Det är nästan en fördubbling jämfört med föregående mätning 2014.

Vildsvinen orsakade mest skador. Deras framfart i spannmål orsakade förluster på 85 400 ton, vilket motsvarade 1,4 procent av den totala skörden.

I Götalands skogsbygder var 27 procent av spannmålsarealen påverkad av viltskador.

I vallodlingen var 139 000 hektar, motsvarande 17 procent av den totala vallarealen i Sverige, utsatt för viltskada.

Källa: SCB

Den 6 maj bjöd näringsminister Karl-Petter Thorwaldsson in till en pressträff om näringslivets gröna omställning och regleringen kring Natura 2000-tillstånd kopplat till gruvor.

Han pratade sig varm för olika industrietableringar som han nyligen hade besökt. En gemensam nämnare för dessa var att de har utländska ägare. Detsamma gäller också ofta nyetablering av gruvor vilket pressträffen främst handlade om.

– Sverige är i dag en betydelsefull gruvnation och svensk gruv- och mineralnäring har stor betydelse för Sverige som land. Det handlar om arbetstillfällen,

välfärd och utvinning av mineral och metall som är viktiga för en så kallad grön omställning. Genom att i Sverige producera hållbara produkter och tjänster som vi kan exportera har vi möjlighet att påverka miljö och klimat såväl i Sverige som globalt, menade Näringsministern.

SÄLLSYNTA JORDARTSMETALLER

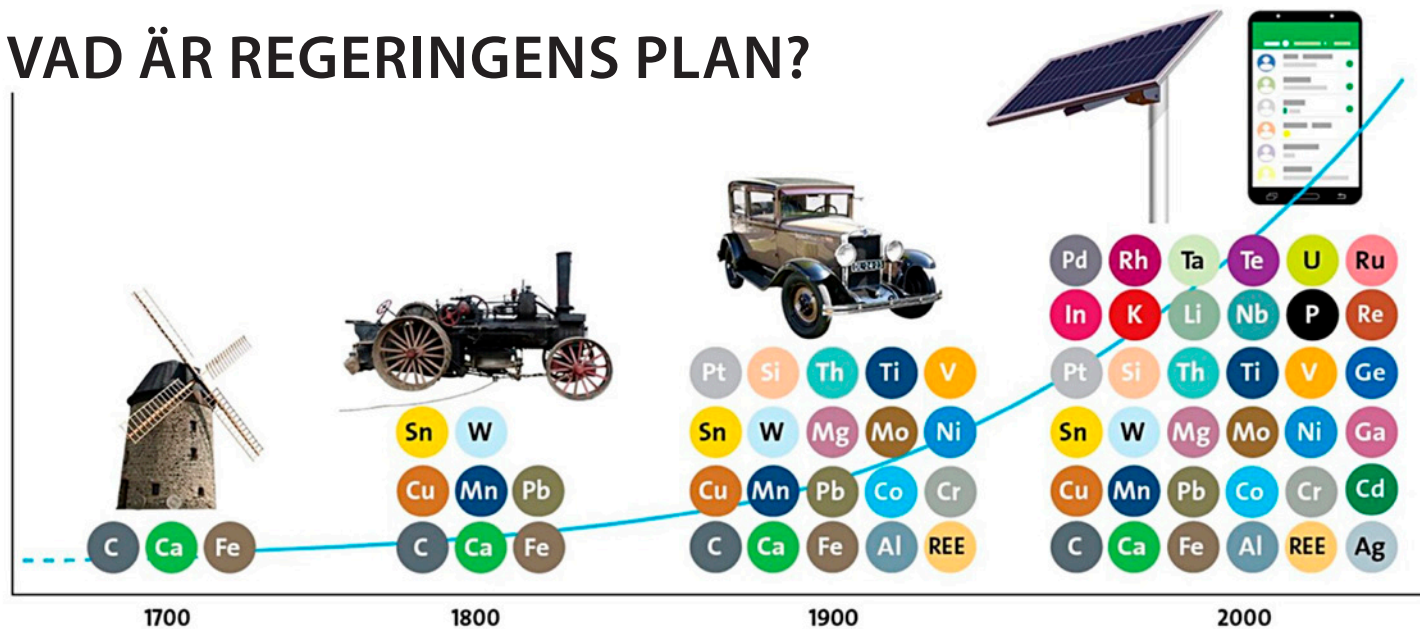
Sällsynta jordartsmetaller är en grupp med 17 grundämnsmetaller. Behovet av de här metallerna har ökat kraftigt de senaste tjugo åren, i och med att efterfrågan på "grön" och smart teknik blivit högre. Förutom att användas i

vardagselektronik är metallerna viktiga för till exempel vindkraftverk och elfordon. Idag sker den största delen av världens produktion av sällsynta jordartsmetaller i Kina. På grund av den höga efterfrågan behövs det fler fyndigheter för att säkra försörjningen. Sverige, som är ett av världens mineralrikaste länder, har givetvis också dessa jordartsmetaller. Borde det då inte vara solidariskt att vi utvinner dem i vårt land om vi vill använda dem?

I stort sett all gruvverksamhet innebär påverkan på naturen. Detta gäller så klart oavsett var gruvorna finns. När koboltgruvan med barnarbetare är i Kongo

BEHOVET AV SÄLLSYNTA METALLER

VAD ÄR REGERINGENS PLAN?

Källa: EU-kommissionen 2016, European Innovation Partnership on Raw Materials, Raw Materials Scoreboard, baserad på Volker mfl. (BP), 2014: Materials critical to the energy industry – An introduction

så ser vi inte problemet. Men om den finns i ett naturkänsligt område i södra Sverige så blir det mer påtagligt.

Det projekt som kommit längst kommersiellt är Norra Kärr, öster om Vättern i höjd med Gränna. Det rankas internationellt som ett av de mest intressanta projekten i Europa. Men Norra Kärr ligger inom ett Natura 2000-område.

VARFÖR FINNS DET NATURA 2000-OMRÅDEN?

Natura 2000 är ett nätverk av värdefulla naturområden med arter eller naturtyper som i ett europeiskt perspektiv betraktas som särskilt skyddsvärda. I Sverige finns drygt 4 000 olika Natura 2000-områden

I EU finns ett art- och habitatdirektiv som är EU:s främsta styrmedel för att uppnå målen för Konventionen om biologisk mångfald (CBD).

Verksamheter som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område kräver speciellt tillstånd.

ENKLARE MILJÖPRÖVNINGAR

Sveriges gruvlagstiftning och hantering sticker ut i ett internationellt perspektiv. Statens Geologiskt Institut, SGU, tar fram unika kartregister och underlag på platser i Sverige som kan vara lämpliga för gruvor. Sen marknadsför man detta internationellt för att locka utländska gruvbolag. Vi skattebetalare finanserar.

Sedan 2009 har det kanadensiska Tasman Metals Ltd den exklusiva rättigheten att undersöka området vid Norra Kärr. Eller egentligen är det deras dotterbolag Tasmet AB som är tänkta att starta gruvan. Det blir enklare så eftersom man kan sätta dotterbolaget i konkurs om brytningarna inte faller väl ut...

Att bryta jordartsmetaller i Norra Kärr är dock kontroversiellt. I maj avlog Bergsstaten en ansökan om bearbetningskoncession.

En viktig fråga som skapat osäkerhet i tillståndprocesserna är när i prövningen som frågan om Natura 2000-tillstånd

ska ske. Därför har regeringen tillsatt en utredning som skall komma med förslag på författningsändringar. Syftet med ändringarna ska vara att ett Natura 2000-tillstånd, i de fall det krävs, inte ska vara en förutsättning för att en ansökan om bearbetningskoncession enligt minerallagen ska kunna beviljas.

– Regeringens ambition med utredningen är att minska osäkerheten för företagen samtidigt som miljöambitionen bibehålls, hävdar Näringsministern.

Men är det verkligen så att Regeringens strävar efter en hög miljöambition. Jag tror inte det. Istället vill man gynna industrin, speciellt den utländska. I Skåne har det australiensiska gruvbolaget Scandivanadium fått tillstånd att provborra på 22000 hektar av Sveriges bästa jordbruksmark. I Norra Kärr hotar gruvan Vättern, som är dricksvattentäkt för 250 000 människor.

JONAS WANGSTEN

MATVÄRN

ETT ALTERNATIVT SÄTT ATT KLARA KRISER

Oron för hur vi kommer att klara en kris framöver sprider sig alltmer. Efter ett inlägg på Facebook i november 2021 om att ”Ta kontrollen över maten” som fick stort gensvar och spridning möttes vi tre, som startade Matvärn över nätet och lade grundtankarna tillsammans. Thorsten Laxvik från samförsörjningsgruppen i Edsele, David Bennet från Omställningsrörelsen och Olle Forsell, från Kalvefalls gård, krog och jordbrukskooperativ.

Vi ser den totala bristen på beredskap helt som statens och marknadens fel. Skattesänkningar och kortsiktigt profittänkande har ställt folket utan en trygg matförsörjning. I ett värstaläge finns det mat för en vecka i landet.

VIKTEN AV ATT VARA FRI FRÅN BÅDE MARKNAD OCH STAT

Det är upp till oss själva, ”folket”, att se till att vi kan vara trygga. Matvärn måste därför stå över såväl marknad som stat.

Fri från marknad betyder i Matvärn att vi samförsörjer oss utan att byta mot pengar, betala varandra eller ens byta med motvärde. Med samförsörjning menar vi även att vi skall kunna bistå de i vår omgivning som inte har förmåga att själva odla/föda upp mat.

Fri från staten, innebär att vi inte, blandar oss in i vare sig statliga eller kommunala organisationer eller verksamheter utan litar på det fria civilsamhället. Det innebär även att vi inte vill blanda oss in i den professionella projektverksamheten som ser människor som objekt som skall utvecklas av projektledare som lever under andra villkor och försvinner när projektpengarna gör det. Något som passiviserar och tar död på idéer.

SAMARBETE ÄR DEN BÄSTA BEREDSKAPEN

Matvårn skall vara en rörelse och inte en organisation. Alltså finns det inga stadgar, ingen ekonomi, ingen förvaltning, årsmöten mm. Varje grupp självorganiserar sig, dvs hitta sina former för beslut, medlemskap, verkstad. Matvårnsgrupper skall vara lokala utifrån sina förutsättningar.

Istället för formella paragrafer trycker vi hårt på att grupperna skall hitta tillit mellan och hos medlemmarna. I en kris, när kanske nät och telefon är borta är det just den lokala gruppen med stor tillit till varandra som klarar sig bäst. Därför är tilliten det bärande i en beredskap, och måste ”tränas” fram medvetet.

ATT FINNA LIKASINNANDE I NÄROMRÅDET

I december 2021 la vi ut Facebookgruppen Matvårn, tipsade våra egna vänner om gruppen och nu ett halvår senare har vi närmare 1700 medlemmar. Givetvis är det en del ”gillare” men många har hittat varandra, genom att vi presenterar oss med orten vi bor på. Så det växer många grupper vad vi kan se. Många grannar har hittat varandra och kanske bara är två ännu så länge, vi vet inte och det är som det skall vara, vi sår frön och det gror lite överallt. En del grupper gillar inte våra grunder utan hittar på egna och startar någon form av samförsörjning på egen hand. Det är ju bra det med.

Grupperna vi känner till är alltifrån samförsörjning med ”höns och potatis” i en småort till grupper i storstäderna som i till exempel, kallar sig för busslinjen man bor längs med. Givetvis enorma skillnader på förutsättningarna och även på scenarior vid en matbrist. Men mycket spännande

utforskning sker på alla håll. Utforskningar som i sig är en viktig beredskap, den dag riksmidia skriver om Matvårn, men framför allt den dagen maten tar slut.

Utforskandet är inte bara kring hur man organiserar sig, utan framför

allt kring hur mat blir till. Odling, uppfödning, tillvaratagande, förädling, konserveringsmetoder och förvaring. En omfattande folkbildning är igång. Här har vi varit stenhårda på facebookgruppen. Varje grupp får själva söka hur de tex odlar, så alla försök att föra fram den ena eller den andra metoden som den bästa, har snabbt tystats.

Samma om våra val om vad vi äter. Det finns så många forum, att ta de debatterna i och vi avstyr varje försök till att skuldbelägga varandra.

ATT TRÄFFAS INFORMELLT GER FANTASTISKA SAMTAL

Matvårn är ett suveränt begrepp och givetvis är vi på vår vakt mot kapningar. Marknaden letar ständigt efter företeelser att slå mynt av. Vi kontrollerade noga och försäkrade oss om att det aldrig varit skrivet offentligt före den 13/10 2021. Det blev ganska dråpligt när vi ville skydda namnet. PRV hade stora bekymmer över hur man varumärkesskyddar något som inte är en organisation och som vill skydda sig mot kommersiell verksamhet.

Matvårnsforum är något vi infört såväl på nätet som på fysiska platser. Spännande att träffas och självorganiserande, dvs vi träffas utan program och andra förberedelser än att träffas, och kan man tänka, det blir fantastiska samtal och spännande utforskning.

Nu samlar vi erfarenheter och viktiga kunskaper för att kanske starta ytterligare en rörelse, värnandet av vår jord –Klotvårn.

OLLE FORSELL

VIKTEN AV VETE OCH

Staden Jeriko vid Jordanfloden

Kina är världens största producent av vete med Indien på andra plats. Andra stora producenter är USA, Ryssland, Australien, Kanada och Ukraina. Gemensamt för dessa länder är att de också är stora exportörer.

Nu kommer allt fler varningar om att de länder som har vete som stapelföda och är beroende av import kommer att få allt svårare att köpa in. En anledning är givetvis kriget i Ukraina. En annan anledning är att de stora exportörerna nu börjar se om sitt eget hus. Nyss kom det rapporter från Indien att man helt stoppar exporten av vete. Inte oväntat stiger priset på vete kraftigt vilket gör det ännu jobbigare för länderna i Mellanöstern och Afrika att föda sin befolkning.

KONSTBEVATTNING

Vete har en speciell roll i världshistorien. Det var en av de första grödor som lätt kunde odlas storskaligt och gav möjlighet att lagras länge. Vetets ursprung sägs vara Mellanöstern där det växte vilt. Spår från de första kända odlingen av vete härstammar från fynd funna i Jeriko och kan vara 11500 år gamla. Platsen är perfekt för odling i ett torrt klimat då Jordanfloden gör att odling är möjligt genom bevattning. Samma sak finner vi i närliggande Egypten längs Nilen och Mesopotamien mellan Eufkrat och Tigris. Tack vare närheten till strömmande vatten och konstbevattning kunde de första städerna växa fram.

Just konstbevattning är centralt i många länder som inte kan förlita sig på regelbunden nederbörd. Ungefär 300 miljoner hektar jordbruksmark är idag konstbevattnat. Trots att detta bara är 20% av världens uppodlade mark, samtidigt svarar de konstbevattnade landområdena för 40% av all jordbruksproduktion och 60% av spannmålsproduktionen. Dessutom åtgår 70 % av det totala färskvattenuttaget i världen till konstbevattning. Andelen konstbevattnad mark har ökat kraftigt jämfört med regnbevattnad jordbruksmark. I stort sett all nyodlad jordbruksmark de senaste 50 åren är konstbevattnad.

SALT

EN ALLT SALTARE JORD

Problemen med konstbevattning i torrare områden är flera. Ett av dem är att matjordens salthalt sakta ökar.

Ett av de mest kända exemplen på negativa effekter av storskaligt bevattningsuttag är Aralsjön, som har minskat med 3/4-delar i storlek till följd av omfattande bevattning. Sjöns tillbakagång påverkar även omkringliggande marker. När det slätt salthaltiga vattnet avdunstat från sjön och den omliggande åkermarken ligger salt och lösa sediment kvar, som med vindens hjälp sprids över stora områden och gör marken svårare att odla. Varje hektar torrlagd sjöbotten avger cirka 300–600 ton saltdamms per år.

KAN NYA GRÖDOR LÖSA PROBLEMET?

Nu har forskare vid Göteborgs universitet har fått fram flera nya varianter av vete som tål att odlas i salthaltiga jordar. Efter att ha muterat en vetesort från Bangladesh har de nu ett vete vars frön är tre gånger så tunga och som gror nästan dubbelt så ofta som ursprungssorten.

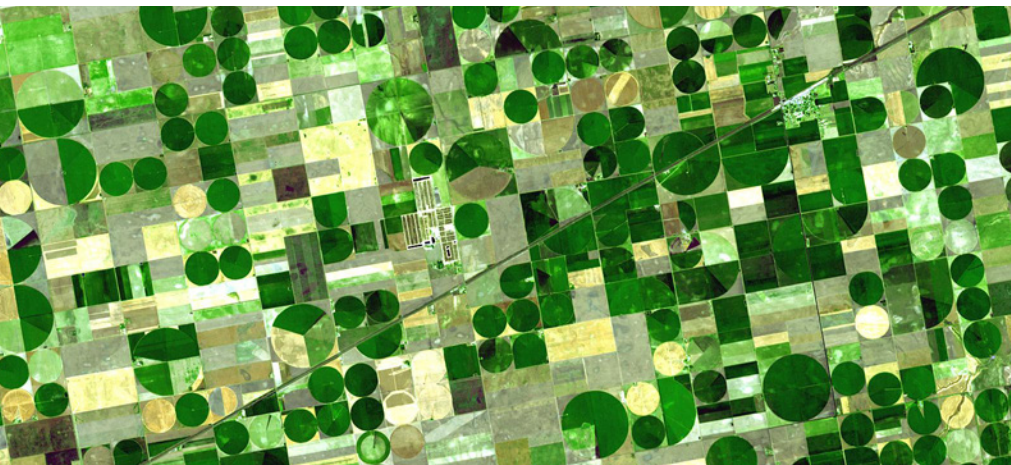
– Det är jätteviktigt att försöka utveckla en salttålig variant med god avkastning. Just nu förlorar vi cirka 2 000 hektar jordbruksmark om dagen på grund av felaktig vattning som höjer salthalten i jordarna, säger Johanna Lethin, doktorand vid Institutionen för biologi och miljövetenskap vid Göteborgs universitet.

En del försök återstår, men potentialen i denna upptäckt är global. I dag kan cirka 8 procent av världens åkermark inte längre användas för växtodling på grund av saltföreningar, och mer än hälften av världens länder är drabbade. I Egypten, Kenya och Argentina kan vete inte odlas på stora arealer och även i låglänta delar av Europa, som Nederländerna, finns också dessa problem.

Även i de delar av Asien där ris i dag är den dominerande grödan kan salttåligt vete bli en viktig del av framtidens livsmedelsförsörjning eftersom veteodling kräver betydligt mindre vatten än ris.

Satellitbild över konstbevattnade fält i USA där man tydligt ser mönstret efter cirkulärbevattning. En bevattningsmetod som är vanlig i torra områden och därför är förknippade med ökad salthalt i jorden.

I forskningen kring salttåligt vete använder man sig inte av genmodifiering. I GMO tas en gen från en annan växt och placeras i exempelvis vete för att bönderna ska slippa använda så mycket bekämpningsmedel.

I stället gör forskarna punktmutationer i fröernas genom, med hjälp av en kemikalie. Således är inget utifrån placerat i växten utan alla mutationer skulle potentiellt kunna ske naturligt.

ÖVERRASKANDE BRA RESULTAT

Genom att mutera vete-fröer tog man fram cirka 2 000 vetelinjer. De 35 linjer som grodde bäst vid olika fält- och labbförsök planterades i ett automatiserat växthus i Australien där plantorna fick olika salthalter applicerade och sedan vägdes och fotograferades varje dag fram tills vetet satte sina ax.

Med hjälp av DNA-analyser och studier av annan forskning har forskarlaget även lyckats identifiera vilka gener som styr salttåligheten i veteplantan.

– Det är en milstolpe i vår forskning, nu har vi ett par gener som vi vet är involverade i salttåligheten, nästa steg blir att testa om dessa gener också

finns i våra bästa vetevarianter som vi muterade fram, säger Johanna Lethin. och fortsätter. Jag skulle uppskatta att det tar cirka fem år innan vi kan ha en kommersiell produktion av salttåligt vete, beroende på hur fältförsöken går.

SALTA JORDAR ÄVEN I SVERIGE?

Men konstbevattning och ökad salthalt i matjorden är väl inte ett problem i Sverige? Jo, risken är påtaglig. Bevattning med havsvatten räddade en del av södra Sveriges skördar under torr sommaren 2018.

Det började som ett projekt för att minska övergödningen i en populär badvik i Västervik. För att få finare badvatten pumpade kommunen upp näringsrik

bottenvatten och använde det för att vattna omkringliggande jordbruksmark. Kväve och fosfor från havsvattnet blev nu gödning till jordbruksgrödor istället för till vikens alger.

– Många lantbrukare i Sverige fick sämre spannmålsskördar på grund av 2018 års svåra torka, men den västerviksbonde som vattnade sina fält med havsvatten klarade sig bra, säger agronomen och projektledaren Dennis Wiström.

– Det blev en normalskörd, egentligen mer än normalskörd, på fälten vi bevattnade. Hade vi inte bevattnat hade vi haft ungefär 50 procent bortfall.

Nu planerar man för att utöka konstbevattningen från Östersjön.

Bakterier är särskilt känsliga för saltexponering, medan svampar kan bibehålla relativt hög tillväxt också när jordens salthalt ökar

Vattnet i Östersjön är bräckt vilket gör att det kan finnas en risk att både jordbruksjordar och grödor tar skada av saltet. Men enligt SLU-forskaren Ingrid Wesström, som undersöker konsekvenserna av bevattningen, finns det i nuläget inget som tyder på skador.

– Det har gått bra. Vi kör inte full bevattning utan vi har vattnat två till tre gånger per säsong. Vad vi har sett så här långt har varken växter eller jordar tagit skada, säger Ingrid. Dock menar hon att det finns en liten risk att saltkoncentrationen ökar med tiden.

Ja, det är inte så konstigt om det skulle ske eftersom det har skett i alla delar av världen där konstbevattning är vanligt.

HUR MÅR JORDEN OCH DESS INVÅNARE AV SALTET?

En stor andel av den prognostiserade befolkningstillväxten kommer att ske i delar av världen med liten nederbörd. Livsmedelsproduktionen i dessa regioner är beroende av bevattning, samtidigt har flera områden redan så höga salthalter i jorden att det påverkar möjligheten att odla grödor. Om bevattning av jordbruksmark intensifieras ytterligare, kommer fler områden att drabbas av höga salthalter i jorden.

De odlade växternas tillväxt är beroende av ett stort antal mikroorganismer som lever i marken. Mikroorganismer, som bakterier och svampar, driver den biogeokemiska

cykeln av kol och näringsämnen i jorden. Kristin Rath, från Centrum för miljö- och klimatvetenskap vid Lunds universitet, har studerat hur jordens salthalt påverkar mikroorganismer och deras processer. Hennes forskning visar att salthalten har stor negativ påverkan.

– Jag har utfört tester på torra jordar av olika salthalt och funnit att mikroorganismerna påverkas i ännu större utsträckning av torka om marken också innehåller höga halter av salt, säger Kristin Rath.

JONAS WANGSTEN

KAN DET HÄR VARA GLESBYGD?

Kan det vara glesbygd även där de rika bor och huspriserna är skyhöga? Kan det vara s.k. glesbygd i en av Sveriges mest uppskattade kommuner? Ja, och jag skall berätta varför.

Det lilla samhället Torekov ligger längst ut på Bjärehalvön i nordvästra Skåne. Det tillhör Båstad kommun. Torekov och dess omgivning är i regel ganska fattigt med låga löner, usla pensioner, svårt med kommunal service mm. Detta beror bland annat på att det både är ett jordbrukssamhälle som förlorat över 4000 arbetstillfällen och ett kustsamhälle med långa krångla vägar med dåliga kommunikationer till omvärlden.

Men Torekov är även ett "sommarparadis". Det är här de rika köper sina fritidshus, tar på badrocken för sitt morgondopp längst ut på någon av de fina bryggorna. Fast de är ju endast sommarboende och alltså skrivna på sin hemort där de bor årets övriga nio månader. Ju färre som betalar skatt i kommunen desto svårare blir det att bygga den samhällsservice som de bofasta behöver. Det här är givetvis ett stort problem för kommunen. Ett annat problem är att man har svårt att locka nya unga permanentboende. Andelen

unga vuxna är enda endast 10% i den här regionen. Riksnittet är 23%.

Unga vuxna är de som konsumerar varor, köper bostad, handlar i butikerna, besöker restauranger och caféer och är arbetskraft för det lokala näringslivet.

När sommargästerna lämnar under nio månader så är det svårt att upprätthålla den grundservice som unga önskar. Men måste det vara så här? Ett problem är att kommunen främst har satsat på att investera i turism och den infrastruktur som sommargästerna behöver. Man har medvetet låtit bygga ut tex vatten och avlopp för en spottstyver av den verkliga kostnaden, till områden med ytterst få bofasta, och sedan blir det vattenbrist två månader om året vilket gör att man nu satsar enorma summor på ny vattenförsörjning för att vattnet ska räcka dessa två månader – för de som inte betalar kommunalskatt...

Idag finns så få unga på orten att det blir ungdomarna som kommer från tex Stockholm som är de som arbetar inom servicenäringen under sommaren.

Vad händer då med ett samhälle där vartannat hus står tomt en stor del av året? Jo det blir otruggt, urholkat och öde.

Husen är mörka, och de bofasta är för få för att kunna motivera att det finns service och företag som håller bygden levande hela året. På sommaren sätts allt igång igen men det blir som en kuliss som monteras ner i slutet av augusti när allt stänger. Det besökarna ser och upplever är inte den verklighet som de som bor där upplever.

För de bofasta är det en kamp där man ständigt förlorar sina unga till andra orter. Orter med bostäder de har råd att bo i och där arbete och samhällsservice finns.

Före pandemin var det svårt att hitta bostäder i Torekov som de unga vuxna kunde ha råd med. Nu är det ännu svårare. Fler rika har köpt sig en andra bostad. Det verkar som om de har svårt att förstå att de faktiskt inte bidrar, varken till lokala företag, samhällsservice eller till orten.

De missar att deras egna företags skatter och moms på det de handlar går till staten. Detsamma verkar kommunen göra. Då återstår bara skatter från de som faktiskt är skrivna i kommunen...

MARIA HALLRING

Entreprenör inom ridsporten
boende på Bjärehalvön

DEN SOM VILL HINDRA SVÄLTEN GENOM ATT BLI VEGAN HAR GÅTT VILSE

“I går dog ungefär 25 000 människor på grund av hunger. I dag kommer lika många att dö, och i morgon också.

Jag skulle vilja peka på en praktisk livsstilsförändring som är helt nödvändig för att alla människor ska kunna äta sig mätta: Att byta ut kött och andra animalieprodukter mot växtbaserade alternativ.

Medan animalieprodukter står för 18 procent av de kalorier mänskligheten får i sig kräver de 83 procent av den globala jordbruksmarken.”

Så skriver teologen Micael Grenholm i Tidningen Dagen.

Jag kan hålla med Micael Grenholm om att vissa människor kanske skulle må bra av att minska sin köttkonsumtion och att en del av djuruppfödningen har sparat ur, men för övrigt håller jag inte med om mycket av det han skriver.

Det stämmer att en stor del av jordbruksmarken används till djurfoder, men det behöver inte vara fel. Det går nämligen inte att odla vad som helst, var som helst. En stor del av Sveriges jordbruksmark passar bäst för odling av vall (gräs + klöver) och eftersom vi människor inte kan äta det är det bästa sättet att producera människomat på den marken att ge grödan till idisslare, som kor eller får, som producerar kött och mjölk som människor kan äta.

Dessutom behövs vallen i växtföljden för att övriga grödor ska växa bra. Detta gäller i synnerhet för ekologisk odling.

Sedan har vi alla biprodukter som skapas vid livsmedelstillverkning. Några exempel:

- Raps innehåller 40 procent olja, resten används till foder.
- Vid tillverkning av havredryck blir det mycket restprodukter som används till foder (Oatly producerade 8 000 ton grisfoder för några år sedan. Förmodligen betydligt mer i dag).
- En stor del av den spannmål som skördas håller inte kvalitet för att användas till livsmedelstillverkning. Som exempel kan nämnas att bara 50 procent av 2021 års skörd av havre gick att använda till gryn. Även de andra spannmålsslagen håller ofta för låg kvalitet. Detta beror framför allt på otjänligt väder i samband med skörd, så det går inte att göra så mycket åt. Hur mycket detta är varierar stort mellan åren, men en kvalificerad gissning är att det rör sig om i genomsnitt en tredjedel av den svenska spannmålsskörden, vilket skulle innebära två miljoner ton årligen. Denna spannmål kan användas till foder.

LÅT DJUREN GÖRA JOBBET

Det mest effektiva sättet att utnyttja näringen i de vegetabilier som vi inte kan äta direkt är att låta djuren omvandla dem till sådant vi kan äta – kött, mjölk, ägg. Alternativet är att elda upp det eller göra till exempel biogas av det, men då blir det ju ingen mat.

Man kan också lägga ett historiskt perspektiv på detta. För 150 år sedan levde en stor del av Sveriges befolkning på svältgränsen. Då gällde det att producera så mycket kalorier som möjligt med begränsad tillgång till mark och arbetskraft. Ändå hade alla gårdar djurhållning. Varför? Jo, för att det var det effektivaste sättet att producera så mycket mat som möjligt på en begränsad yta.

Det gäller än i dag. Vi har visserligen mer maskiner i dag men biologin är densamma. Det effektivaste sättet att producera mat är och har alltid varit att ha en kombination av växtodling och djurhållning. Den optimala relationen varierar beroende på landskapsförhållandena. Mer djur i skogsbygd än i slättbygd men djuren har sin plats överallt.

När det gäller Sverige vill jag hävda att vi snarast skulle behöva öka vår djurhållning som har minskat kraftigt under många år. Sveriges landskap passar bra för djuruppfödning och då speciellt betande djur.

Det står naturligtvis var och en fritt att äta vad man vill, men om man tror att man minskar svälten genom att bli vegan har man gått vilse.

Ät hellre bättre kött. Gärna från ekologiskt uppfödda djur.

GÖRAN TORSTADIUS

Heltidslantbrukare sedan 30 år.

De senaste tio åren med ekologisk odling.

ÄR ALLA LIKA INFÖR LAGEN?

Genom alla medier, radio - tv - tidningar får man veta att orsaken till att antalet fåglar av olika sorter minskar beror på " stordrift av lantbruken". Däremot är det aldrig någon som har låtit allmänheten få veta om alla kommuners och exploatörers tillgripande och utnyttjande av åker- och skogsmark, i eget vinstsyfte, för byggande av hus, vägar, idrottsanläggningar, vindkraft, solcellsparker mm. Utan en tanke på allt levande som mister sin livsmiljö. Inte konstigt att många djur- och fågelarter minskar i antal eller till och med dör ut. Ingen kan leva enbart på luft.

Som lantbrukare och skogsägare har vi en massa olika lagar att förhålla oss till, då vi samarbetar med naturen för att kunna producera mat och virke.

Nu har dessutom tillkommit en nyordning i skogsbruket, Artskyddsförordningen. Vilket innebär att hänsyn ska tas till varje enskild vild fågel, eftersom alla fåglar är fridlysta oavsett hur vanliga de är.

Paragraf 4 i Artskyddsförordningen säger att fridlysta djur och alla vilda fåglar inte får störas och att det också är förbjudet att skada eller förstöra deras fortplantningsområden eller viloplatsen.

Artskyddsförordningen består av svenska fridlysningsregler och EUs direktiv för fågelskydd samt livsmiljö. Det gör att alla vilda fåglar får samma skydd som övriga fridlysta djur och växter.

(Tänk om även vi lantbrukare och skogsägare vore lika väl sedda och skyddade...)

Det heter ju att inför lagen är alla lika!

Så då kan man undra om samma lagar och förordningar även gäller för kommuner och exploatörer?

MARGARETA BRORSSON

TILL MINNE AV MARGARETA OHLSSON

En del människor gör skillnad i både stort och smått bara genom sitt sätt att vara. Genom att kämpa för rättvisa och visa på sanningar eller genom att hjälpa en sjuk medmänniska. En sådan människa var Margareta Ohlsson i Brålanda. Hon var genuint intresserad av samhälle och politik och var inte rädd för att ta kontakt med riksdagsmän för att framföra sina synpunkter eller för att ta reda på hur de ställde sig i olika frågor.

På så sätt kom hon att få vetskap om den statliga utredningen, den s.k. Strukturutredningen. I den föreslogs ren konfiskering av småbruken för att lägga dem intill större gårdar. Det var redan då praxis att Lantbruksnämnderna utsåg vilka som skulle satsas på och ofta bestämde både priset och vem som skulle få köpa eftersom det krävdes förvärvstillstånd för att få köpa ett jordbruk.

Enligt utredningen skulle nu både arvsrätt och gåvorätt upphöra att gälla för de små jordbruken. Så om kvinnan eller mannen gick bort fräntogs den efterlevande rätten att fortsätta driva gården. Margareta blev bestört och vände sig till undertecknad, då redaktör på Älvsborgs-Posten, för att få råd och hjälp. Det var upprinnelsen till att Småbrukare i Väst bildades. Margareta blev sedan en oförtröttlig styrelseledamot och arbetade tillsammans med sin make Gustav ideellt för föreningen under, många år i det som senare blev Förbundet Sveriges Småbrukare.

Vi kom att bli väldigt goda vänner och fick oss många roliga historier till livs om när Margareta tagit nappatag på maktfullkomliga tjänstemän och politiker. Margareta hade ett otroligt gott humör och glimten i ögat. Ändå hade hon gått igenom en hel del svårigheter i sitt liv. Under många år skötte hon om sina gamla, sjuka föräldrar. Det var inget hon klagade över. Hon gjorde det av kärlek.

På äldre dar hade hon själv en bräcklig hälsa, men det hindrade henne inte från att följa samhällsutvecklingen. Hon fortsatte också sin vana att baka kakor inför julen och skänka till grannar som inte själva orkade baka.

Det är med glädje och tacksamhet vi minns Margareta som fick ett långt liv, 101 år.

**KRISTINA &
RUNE LANESTRAND**

ARLA REAR UT I RYSSLAND

Förra året omsatte Arla Foods 55 miljoner euro i Ryssland, alltså 577 miljoner kronor. Nu är hela verksamheten såld till den lokala chefens familj för en enda euro. Det uppger vd Peder Tuborgh för den danska tidningen Børsen.

BIDRAG FÖR ATT BESKOGA ÅKERMARK

SLU har på uppdrag av Naturvårdsverket analyserat hur man kan öka skogens kolinlagring och vilka styrmedel som kan uppmuntra till sådana åtgärder. I rapporten som SLU har lämnat till myndigheten föreslår man framför allt att staten bör ge markägare ekonomiskt stöd till skogsgödsling (konstgödsel) och beskogning av nedlagda åkrar.

Den mest kostnadseffektiva av dem skulle vara beskogning av åkermark, men nackdelen är att det tar lång tid innan den ger effekt, menar SLU.

VEM SKALL ÄTA GRÄS I STORBRITANNIEN

Enligt tidningen The Guardian kommer Nordirland att behöva slakta ut mer än 1 miljon får och nötkreatur för att nå sina klimatutsläppsmål. Detta för att jordbrukssektorn ska nå nettonoll koldioxidutsläpp till 2050.

En ansiktsmask för kor marknadsförs som ett effektivt sätt att sänka metanutsläppen. Enligt den brittiska tillverkaren reducerar masken upp till 60 procent av kornas metanutsläpp.

Och det allra senaste är att brittiska forskare tror att det går att göra gräs till människomat så att vi kan utnyttja de utslaktade kornas mat. Då får vi idissla...

I samband med förbundets årsstämma i april så gjorde vi ett studiebesök på Gamla Karstorps gård lite väster om Hjo. Gården ägs och drivs av Christina Fagerberg och hennes två bröder. Här har man mjölkproduktion, uppfödning av nötdjur samt entreprenad.

De mjölkande korna står uppbundna i kortbås och kvigorna hålls i spaltboxar. Under sintiden får dock korna vara på en djupströbädd på logen. Medelavkastningen på ca 50 kor är 14000 kg.

Syskonen Fagerberg tillhör också pionjärensomlärdesigegen djurägarsemin under 80-talet. Avelsmaterial kommer från USA och Kanada. Ett tydligt tecken på det är storleken på korna. Levandevikten på mjölkorna är omkring 800 kg.

Vi tackar för ett intressant besök.

SVEN AXELSSON

GÅVOR

GÅVOR TILL FÖRBUNDET

Hällqvist Anders	Rossön	200
Lundahl Birgitta	Lund	100
Thorslund Stefan	Linköping	200

GÅVOR TILL EGEN AVDELNING

Jönsson Bengt	Vinslöv	100
---------------	---------	-----

JÖNKÖPING

SMÅBRUKARDAG

Söndagen den 18:e september mellan 10 och 15 är du välkommen på Småbrukardag vid Norra Sandsjö Bygdegård.

Det blir hantverkare, mathantverkare och andra producenter. Servering med fika och grillat. Lotteri m.m.

Om du är medlem i Småbrukarna och vill komma och visa eller sälja dina produkter så anmäler du dig till:

Rolf Andersson på 0730-510614 eller rattle.smabruk@gmail.com

Lena Larsson på 0705-592769 eller estenstorp-5@telia.com

SKARABORG

SMÅBRUKARDAG

Sommarens aktivitet blir ett samarrangemang med Särestads Landsbygdsmuseum. Vi hänger med på en guidad visning under deras ordinarie tider. Vi har valt lördagen den 6:e augusti som en lämplig dag och om vi samlas kl. 14 får vi ett speciellt mottagande i serveringen före själva rundvandringen. I kaféet kan vi njuta av kaffe och "närbakat" tilltugg. Inträdet till museet står Småbrukarna för, men det du äter får du betala själv. Med förhoppning om en inspirerande eftermiddag.

Alla välkomna hälsar styrelsen.

SÖDERMANLAND

SMÅBRUKARDAG

Småbrukarna i Sörmland bjuder in till en dag på Högberga i Skebokvarn söndag 7:e augusti kl 12 – 16. Vi erbjuder:

- Hembygdsföreningen Mellösa som visar repslagning
- Skebo honung med Ebba och Zet
- Växter och odling med Paul
- Sarah som spinner på slända
- Ponnyridning
- Kom och se kycklingar, höns, ankor, kaniner, bin och vaktlar.
- Försäljning av hantverk i trä och skinn samt grönsaker från Halls trädgård.
- Träslöjda och lär dig göra en egen smörkniv med Göran.

Servering av kaffe/bulle och korv/festis
Varmt välkomna!

SKÅNE

SOMMARTRÄFF

Sommarträff den 30:e juli kl 14. Vi börjar med ett besök på Sambruket i Ankhult där en medlem visar oss runt och berättar om odlingarna. Därefter fikar vi med medhavd fikakorg innan vi åker vidare till Källunda gård där Magnus visar och berättar om sina odlingar av kulturspannmål.

Mer information och anmälan till PerOla 0703-672402 eller Anders 0706-706752. Välkomna.

TORGET

Här kan alla medlemmar annonsera gratis. Senast den 15 augusti vill vi ha din radannons inför nästa nummer. Skicka annonsen till info@sverigesmabrukare.se eller Småbrukaren, c/o Jonas Wangsten, Åshammar Prästgården 1, 664 91 Grums.

SÄLJES

Hästutrustning

Töm, 11 meter, 300:-
Parskacklar till ponny, 300:-
Andra skacklar, 100:-/styck
Svänglar, 50:-/styck
Arbetselar till ardenner, NSV, & COB körklara, 2000:-/styck
Rockard till ponny. Plats för kusk och passagerare. Fin vagn. Pris 2000:-

Ring Stefan på 073-84 30 807
Årvidaberg, Östergötland

Diverse

Däck, 11,5-15, 100:-
Husvagn, defekt, 300:-
Nedlagt lager från en Knalle. Mängder med artiklar. Fisespön mm
Utombordare, Zuzuki, 200:-
Hö på rot, billigt
Pallkragar mm

Ring Anders Olsson, 073-999 67 37
Höviksnäs, Tjörn

UTHYRES

Stuga på landet mot hjälp med reparation

Ring Anders Olsson, 073-999 67 37
Höviksnäs, Tjörn

INOMGÅRDSMEKANISERING

Tillverkning och försäljning

- Stallinredning för nöt, får och gris
- Hästboxar i standardutförande och specialtillverkning
- Utgödslingssystem
- Ventilationsutrustningar
- Vattensystem, koppar och ventiler
- Rör, rördelar, slang och pumpar
- Stort järn- och plåtsortiment
- Försäljning av betongbyggsvaror, spalt och gummimattor
- Stort tillbehörssortiment i lager

Ring eller besök oss!

SIKO® AB

273 98 SMEDSTORP • 0414-51300
info@smisthorp.com www.smisthorp.com

KÖPES

Mindre traktor och plog
Båt, gärna renoveringsobjekt
Klädselbrädor i bra skick
Träbåt, gärna renoveringsobjekt
Gammal båtkärva

Ring Anders Olsson, 073-999 67 37
Höviksnäs, Tjörn

**VARFÖR INTE GE BORT ETT
MEDLEMSKAP I SMÅBRUKARNA
TILL EN VÄN.**

**ETT ÅR, 4 TIDNINGAR FÖR 400:-
BANKGIRO: 5334-9494
SWISH: 123 003 82 57**

RAPPORT FRÅN
SMÅBRUKARNAS ÅRSSTÄMMA

I början av april så hade vi årsstämma. En av de punkter som behandlades var uppdatering av paragraf två i våra stadgar som handlar om förbundets målsättning.

Styrelsen tog fram ett förslag som godkändes av stämman. Detta kan dock inte föras till stagarna förrän det har godkänts av ytterligare en stämma. Så här lyder förslaget:

Förbundet Sveriges Småbrukare är en partipolitiskt obunden ideell organisation vars syfte är att verka för en hållbar livsmedelsproduktion i hela landet genom småskalig odling, djurhållning, skogsbruk och hantverksmässiga förädlingsmetoder. Detta vill förbundet åstadkomma genom att:

- Stimulera till nya småbruk genom att underlätta för kunskapsöverföring, generationsskiften och förvärv av småbruk för aktivt brukande.
- Påverka myndigheter och politiker på alla nivåer för att säkerställa villkor anpassade även för de små brukningsenheterna.
- Verka för utbildning och aktiv rådgivning för småbrukare.
- Höja intresset hos konsumenterna för vikten av småbruk och dess produkter.
- Stimulera till ökad självförsörjning, både för de enskilda småbruken och för Sverige.
- Verka för miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbara och långsiktigt bärkraftiga småbruk.
- Sprida information om småbrukets avgörande betydelse för en levande landsbygd, ökad biologisk mångfald och bättre djuruomsorg samt ökad krisberedskap.

EN NYHET SOM VÄGER LÄTT

“Arla Köket Lätt smör normalsaltat är ett smör där vi sänkt fetthalten till 60% för att med gott samvete kunna njutas veckans alla dagar.”. Så inleder Arla sin beskrivning av det “nya” smöret.

Men vad är det som är så fantastiskt att vi kan njuta mer? Jo, man har tagit vanligt smör med 82% fetthalt och kärnat in mer vatten. Det gör att det blir svårare att använda i matlagning vilket Arla också är medvetna om. Vill man ha ett fräsigt resultat som i småkakor och pajdegår, rekommenderar de vanligt smör. I stekpannan så borde det vara ännu svårare eftersom klarifierat smör (vattenfritt) passar bäst där.

Dock skall sägas till Arlas fördel att de i alla fall inte har tillsatt diverse förtjockningsmedel, smakaromer eller konsistensgivare. Men givetvis kan de ändå

inte låta bli att försöka lura konsumenten. Ända sedan nyckelhålmärkningen kom så har företag maknadsfört lättprodukter. Alltså där ordet lätt är sammanskrivet med produktens namn, typ lättmjölk. I Arlas nya smör så har man valt att särskilja vilket betonar att det skulle väga mindre. Och visst är det så. Förpackningarna väger endast 400 gram mot normala 500 gram. Kan det vara så att de vill få konsumenten att tro att det lätta smöret också är billigare? Vanligt smör kostar ca 105:-/kg. Om man räknar om det lätta smöret till samma fetthalt så hamnar priset på ca 110:-/kg.

Javisst ja, Arlas nya smör är tillverkat i Danmark av dansk mjölk...

JONAS WANGSTEN

Sveriges landskapsärter är utvalda

Vid en tillställning i Nyköping den 19 maj delade Kålrotsakademien ut fröpåsar med örter ut till landets 21 landshövdingar.

Kålrotsakademien består av 18 ledamöter och driver olika projekt för att främja den svenska matens kulturarv.

De örter som blivit utvalda har en väl dokumenterad historia av att under lång tid ha odlats i ”sitt” landskap. I listan av landskapsärter ingår såväl åkerärter som olika slags trädgårdsärter. Där återfinns många olika gråärter, men även sockerärt, brytärt, mägärt, spritärt samt gul och grön kokärt ingår i urvalet. Det har ibland varit nödvändigt att kompromissa, men samtliga landskap kan vara stolta över sin ärt.

Ärt har en flertusenårig odlingshistoria i Sverige. Runt om i landet odlas ännu lokala sorter vilka är väl anpassade till odlingsplatsens förutsättningar. Det gör det hela än mer intressant och skapar möjlighet att välja sorter vilka passar väl att odla i hela vårt avlånga land. En gåva från tidigare generationer som ett bidrag för att skapa mer hållbar regional matproduktion.

Vid överlämnandet bjöds det på smakprov tillagade på Rättviksärt, Sörmlands bönsört samt Östgöta gulärt.

LOKALAVDELNINGAR

Småbrukare i Jämtland-Härjedalen
Eva Holmgren
Havsnäs 645, 833 95 Strömsund
070-23 78 678, eva-larsholmgren@hotmail.com

Småbrukare i Dalarna
Yngve Thorné
Skattlösberg 14, 770 12 Sunnansjö
0706-25 96 06, yngvethorne@gmail.com

Örebro läns Småbrukare
Bernt Inge Johansson
Långgällagatan 34 Åbytorp, 692 73 Kumla
0705-76 19 26, johanssonsfarm@telia.com

Småbrukare i Värmland
Jonas Wangsten
Åshammar Prästgården 1, 664 91 Grums
0705-88 38 16, info@sverigessmabrukare.se

Småbrukare i Väst
Inger Jochnick
Heden 6, 464 95 Dalskog
0722 -13 09 32, ingerpm@hotmail.com

Skaraborgs småbrukare
Jerker Andersson
Flakeberg 118 Olunda, 467 94 Grästorp
0514-310 17, ekojerker@telia.com

Småbrukare i Sjuhärad
Magnus Elsius
Ryda Häljeshäraden 2, 511 99 Sätilla
070-89 21 154, magnus.elsius@gmail.com

Småbrukare i Halland
Vilande

Småbrukare i Kronoberg
Kenneth Fransson
Källeberg, V. Stamphult 102, 36194 Eriksmåla
0471-420 73, 0705-10 66 28, kenneth.f@telia.com

Småbrukare i Skåne
PerOla Ohlsson
PI 2585, 281 95 Vankiva.
0703-67 24 02, perolaohlsson@outlook.com

Småbrukare i Västernorrland
Mattias Handley
Lilltersjö 104, 880 40 Ramsele
0763-96 77 17, mattias.handley@gmail.com

Småbrukare i Hälsingland-Gästrikland
Anders Persson
Tjärnvik Gård 410, 826 91 Söderhamn
072-715 57 82, info@ecografica.se

Småbrukarna i Västmanland
Jimmy Magnusson
Borup backe 1, 725 97 Västerås
070-583 15 44, borupgard@telia.com

Småbrukarna Södertörn-Uppland
Ulla Alm
Överjärva gård, 170 68 Solna
070- 730 09 65, ullalm.biogeo@telia.com

Småbrukare i Sörmland
Håkan Nyström
Närlunda Solhem 1, 640 33 Bettna
070-452 72 82, solhem2012@hotmail.se

Småbrukare i Östergötland
Helen Åberg
Kärnhult 2, 615 92 Valdemarsvik
073 7603455, aberg.helen@gmail.com

Småbrukare på Gotland
Håkan Tornell
Stenkyrka Stenstugu 154, 624 42 Tingstäde
070-598 80 31, rodmosse2@hotmail.com

Småbrukare i Jönköpings län
Rolf Andersson
Erik Dahlbergsgatan 3, 563 31 Gränna
0730-51 06 14, rottle.smabruk@gmail.com

Östra Smålands och Ölands småbrukare
Emma Svensson
Bungemåla 204, 361 96 Vissefjärda
073-358 74 25, emmasvensson346@gmail.com, smabrukareoso.se

Blekinge
Vilande

POSTTIDNING B

Småbrukaren
c/o Lena Larsson
Torget 3 C
571 68 Malmback

När du behöver
ekonomisk eller
juridisk hjälp

Bokföring
Bolagsbildningar
Deklarationer
Bouppteckningar
Bodelningar
Testamenten
Bokslut
Likvidationer
Skattefrågor
Arvskiften
Årsredovisningar
Äktenskapsförord

WILSSONS AB
BOKFÖRINGSBYRÅ I SKARA

Gunnar Wilsson
0511-161 65
info@wbbab.se

**VÄLKOMMEN TILL
VÅR GÅRDSBUTIK**

Mjöl, djurfoder
och andra lokala specialiteter

Personlig service i lantlig miljö

**ORGA
KVARN**

Orgavägen 6, Skärblackska
Tel: 011-57151, orgakvarn.se

ÅTER
2/2022

Bli mer självförsörjande
Prenumerera på Åter
Pg. 125 05 65-7
Swish 123 196 23 07
200:-/år   alternativ.nu

Nu går solen knappast ner,
bländar bara av sitt sken.
Skymningsbård blir gryningstimme
varken tidig eller sen.

Insjön håller kvällens ljus
glidande på vattenspegeln
eller vacklande på vågor
som långt innan de ha mörknat
spegla morgonsolens lågor.

Juninatt blir aldrig av,
liknar mest en daggig dag.
Slöjligt lyfter sig dess skymning
och bärs bort på ljusa hav.

HARRY MARTINSON